

Protokol o určení vnějších vlivů č. VV-2020-01-13

vypracovaný dle ČSN 33 2000-5-51, ed. 3 a předpisů souvisejících

Provoz: **Česká zemědělská univerzita v Praze – laboratoř č. L047**

číslo dokumentu: VV-2020-01-13

datum: 29. ledna 2020

verze: 2, ze dne 4. 2. 2021

revize: 0

výtisk č.:

Vypracoval:

Jan Petrus, odborný konzultant, Osoba odborně způsobilá v oblasti požární ochrany,
číslo osvědčení Z-OZO-43/2014.

Složení komise:**Předseda:****Jan Petrus**

odborný konzultant, Osoba odborně způsobilá v oblasti požární ochrany,
číslo osvědčení Z-OZO-43/2014

Členové:**Ing. Vladimír Čapka**

projektant

autorizovaný inženýr ČKAIT, číslo autorizace 0002624

obor autorizace – pozemní stavby

Ing. Karel Košař

projektant

autorizovaný inženýr ČKAIT, číslo autorizace 0002043

obor autorizace – technika prostředí staveb, elektrotechnická zařízení

Ing. Martin Dvorský

autorizovaný technik ČKAIT, číslo autorizace 0012162

obor autorizace – požární bezpečnost staveb

Ing. Michal Vosáhlo

autorizovaný inženýr ČKAIT, číslo autorizace 0013370

obor autorizace – technologická zařízení staveb

Obsah

1.	Podklady použité pro vypracování protokolu	4
1.1.	Legislativní odkazy.....	4
1.2.	Platnost protokolu.....	5
2.	Definice.....	6
3.	Popis posuzovaných objektů a technologií	7
3.1.	Účel prostoru.....	7
3.2.	Popis prostoru	7
3.3.	Popis pracovního postupu	7
3.4.	Charakteristiky látek	7
4.	Klasifikace prostorů dle ČSN 33 2000-5-51	9
4.1.	Vnější vlivy posuzovaných prostorů – dané geografickou polohou	9
4.2.	Laboratoř 047	10
	Příloha: klasifikace prostorů z hlediska nebezpečí výbuchu.....	11
	Příloha: určení prostředí v okolí výfuku pojišťovacích ventilů	14
5.	Závěr	20

1. Podklady použité pro vypracování protokolu

1.1. Legislativní odkazy

ČSN EN 60079-10-2 ed.2	Určování nebezpečných prostorů – výbušné atmosféry s hořlavým prachem
ČSN EN 60079-14 ed.4	Výbušné atmosféry – návrh, výběr a zřizování elektrických instalací
ČSN EN 60529	Stupně ochrany krytem (krytí-IP kód)
ČSN 33 2000-1 ed.2	Elektrické instalace nízkého napětí – Část 1: Základní hlediska, stanovení základních charakteristik, definice
ČSN 33 2000-3	Elektrotechnické předpisy. Elektrická zařízení, Část 3: Stanovení základních charakteristik
ČSN 33 2000-4-41 ed.3	Elektrické instalace nízkého napětí – Část 4-41: Ochranná opatření pro zajištění bezpečnosti – Ochrana před úrazem elektrickým proudem
TNI 33 2000-4-41	Elektrické instalace nízkého napětí – Část 4-41: Ochranná opatření pro zajištění bezpečnosti – Ochrana před úrazem elektrickým proudem – Komentář k ČSN 33 2000-4-41 ed. 2
ČSN 33 2000-5-51 ed.3	Elektrické instalace nízkého napětí – Část 5-51: Výběr a stavba elektrických zařízení – Všeobecné předpisy
TNI 33 2000-5-51 ed.3	Elektrické instalace nízkého napětí – Výběr a stavba elektrických zařízení – Všeobecné předpisy – Vnější vlivy, jejich určování a protokol o určení vnějších vlivů – Komentář k ČSN 33 2000-5-51 ed. 3:2010
ČSN 33 2000-7-701 ed.2	Elektrické instalace nízkého napětí – Část 7-701: Zařízení jednoúčelová a ve zvláštních objektech – Prostory s vanou nebo sprchou
ČSN 33 2130 ed.3	Elektrické instalace nízkého napětí – Vnitřní elektrické rozvody
EN 1127-1 ed.2	Výbušná prostředí – Prevence a ochrana proti výbuchu – Část 1: Základní koncepce a metodika
EN 13463-1	Neelektrická zařízení pro prostředí s nebezpečím výbuchu – Část 1: Základní metody a požadavky
CLC/TR 50404	Elektrostatika – Směrnice pro zabránění nebezpečí zaviněného statickou elektřinou, CENELEC, 2003.

1.2. Platnost protokolu

Tento protokol platí pouze pro výše uvedené prostory. Protokol je zpracováván na základě projektové dokumentace objektu a zhodnocení provozovaných činností. Pokud dojde v průběhu užívání objektu ke změně způsobu užívání či změně způsobu manipulace se zpracovávanými látkami, je nutné provést aktualizaci tohoto protokolu. Aktualizaci protokolu je rovněž nutné provést tehdy, pokud dojde k výrazné změně četnosti a kvality prováděného úklidu daných prostor.

Před uvedením nového technologického zařízení do provozu je vhodné provést revizi tohoto dokumentu na základě budoucího skutečného stavu (revize dokumentu může rovněž konstatovat, že k podstatným změnám nedojde a není důvod k aktualizaci dokumentu).

Protokol je platný pouze za podmínek dodržování pracovní kázně a pracovních a technologických postupů dle platných legislativních předpisů.

2. Definice

- * **Prostory nebezpečné** – prostory nebezpečné jsou takové, kde je působením vnějších vlivů buď přechodné, nebo stálé nebezpečí úrazu elektrickým proudem.
- * **Prostory zvlášť nebezpečné** – prostory zvlášť nebezpečné jsou takové, ve kterých působením zvláštních okolností, vnějších vlivů (popř. i jejich kombinací) dochází ke zvýšení nebezpečí úrazu elektrickým proudem. Dále je třeba navíc určit, zda se v takových prostorech nebezpečí úrazu mimořádně zvyšuje nepříznivými poměry, nebo kde se pracuje ve zvlášť ztížených podmínkách (např. ve vodě, v kotlích a kovových nádržích a podobných těsných prostorech s kovovými hmotami).
- * **Prostory normální** – prostory normální jsou prostory, které nejsou určeny ani jako nebezpečné, ani zvlášť nebezpečné.
- * **prostory s nebezpečím výbuchu** – prostory, kde hrozí alespoň výjimečně výskyt výbušné atmosféry tvořené parami hořlavých kapalin, výbušnými plyny nebo hořlavými nebo výbušnými prachy
- * **výbušná atmosféra** – jakákoliv směs vzduchu (kyslíku, nebo jiného okysličovadla) s hořlavou látkou
- * **nebezpečná výbušná atmosféra** – směs vzduchu (kyslíku, nebo jiného okysličovadla) s hořlavou látkou v takovém množství nebo vyskytující se za takových podmínek, které vyžaduje opatření na ochranu zdraví a životů pracovníků
- * **zařízení** – soubor součástí, který je definován v NV 116/2016 Sb., určený pro přeměnu energie nebo změnu skupenství hmoty nebo pro dopravu materiálu, který může mít vlastní iniciační zdroje výbuchu. Za zařízení se tak nepovažují např. stavební výrobky a obaly (např. potrubí, součásti stavby – okna, dveře, ... nebo obaly s hořlavými kapalinami atd., pokud neobsahují elektrické součásti a mechanické součásti (např. pohony vrat nebo měřicí technika).
- * **hořlavá kapalina** – kapalina (při 20 °C a normálním tlaku), u které je možné stanovit bod vzplanutí
- * **manipulace s hořlavými kapalinami** – jakékoliv nakládání s hořlavými kapalinami, při kterém se mohou uvolňovat páry hořlavých kapalin do okolí – tedy otevírání obalů, míchání, slévání, přelévání, ředění atd.
- * **výbušný prach** – látka ve formě prachu, granulátu nebo vláken, kde převažující zrnitost zrna nebo průměr vláken nepřesahuje 500 µm, která je schopna rozvíření ve vznosu (ve vzduchu) a explozivního hoření
- * **hořlavý prach** – látka ve formě prachu, granulátu nebo vláken, která je schopna po přiložení zápalného zdroje sama žhnout nebo hořet
- * **nn** – nízké napětí (do 600 V proti zemi)
- * **vn** – vysoké napětí (do 30 kV proti zemi)

3. Popis posuzovaných objektů a technologií

3.1. Účel prostoru

Prostor laboratoře č. L047 je určen pro provádění laboratorních měření. Pro tato měření jsou určeny měřicí přístroje, které jsou napojeny na rozvody technických plynů z tlakových lahví přes nerezové kapiláry 1/8". Tlakové lahve technických plynů jsou uloženy přímo v prostoru laboratoře. Prostor je nuceně větrán 3násobnou výměnou vzduchu za hodinu, v případě úniku hořlavého plynu pak havarijním větráním s 10násobnou výměnou vzduchu za hodinu.

3.2. Popis prostoru

Laboratoř L047 je umístěna v rámci 1. PP budovy fakulty lesnické a dřevařské. Zdivo místnosti je zděné, podlaha tvořena keramickou dlažbou, strop je bez podhledu. Prostor laboratoře je nuceně větrán. Rozměry místnosti jsou 5,56 × 2,74 × 3,1 m.

3.3. Popis pracovního postupu

V prostoru laboratoře L047 je pracováno s technickými plyny, které jsou uloženy v tlakových lahvích pro přepravu plynu a pomocí potrubí připojeny na analyzátor. Využívanými plyny jsou:

- helium (1 × lahev 50 l)
- dusík (1 × lahev 10 l)
- vodík (1 × lahev 10 l)
- kyslík (1 × lahev 10 l)
- oxid uhelnatý (1 × lahev 10 l)
- oxid uhličitý (1 × lahev 10 l)
- oxid siřičitý (1 × lahev 2 l)

3.4. Charakteristiky látek

Látkami, které se v předmětném provozu vyskytují a které mohou tvořit se vzduchem výbušnou atmosféru jsou výbušné plyny – vodík a oxid uhelnatý. Ostatní plyny netvoří se vzduchem výbušnou směs. Požárně-technické charakteristiky látek jsou uvedeny v tabulkách níže.

Tabulka: Požárně-technické charakteristiky par hořlavých kapalin

Parametr	Jednotka	Hořlavé plyny	
		vodík	oxid uhelnatý
Molární hmotnost	kg/kmol	2,02	28,01
Hustota	g/cm ³	0,786	1,977 8
Spodní mez výbušnosti	%obj.	4,7	12,5
Horní mez výbušnosti	%obj.	12,0	74,0
Relativní hustota (vzduch = 1)	—	0,0695	0,967
Teplota vznícení	°C	510	609
Minimální iniciační energie	mJ	0,011	<0,3
MESG ¹⁾	mm	0,29	0,94
Skupina výbušnosti	—	IIC	IIA
Teplotní třída	—	T1	T1

POZNÁMKY:

Údaje převzaty z bezpečnostních listů výrobců.

1) MESG (Maximal Experimental Safety Gap) je definovaná štěrbina délky 25 mm oddělující dva objemy s optimální výbušnou koncentrací dané látky, která ještě neumožňuje přenos výbuchu z jedné strany na druhou.

Charakteristiky látek, které se v daném prostoru mohou vyskytnout, a které mají určitě nebezpečné vlastnosti z pohledu vlivu AF (výskyt korozivních a znečišťujících látek) nejsou v tomto protokolu uvedeny, protože kromě korozivity jsou tyto údaje pro použití v protokolech irelevantní.

Následující strany obsahují tabulky s určením vnějších vlivů v jednotlivých posuzovaných prostorech.

Níže uvedené vnější vlivy jsou dány geografickou polohou a dalšími parametry, které jsou společné pro celý objekt. Tyto vlivy jsou v následujících tabulkách vynechány.

Poznámka: vnější vliv AB:

Atmosférické podmínky v okolí, se určuje pouze tehdy, pokud je v daném prostoru současné působení teploty a vlhkosti. Pro prostory, kde je vliv AB normální (teplota +5/+40 °C, relativní vlhkost 5-85 %, absolutní vlhkost 1-25 g/m³) je hodnocení vynecháno, resp. uvedeno v tabulce výše jako platné pro celý areál. Tam, kde se tento vliv uplatňuje, je to uvedeno v tabulce příslušného prostoru.

4. Klasifikace prostorů dle ČSN 33 2000-5-51

4.1. Vnější vlivy posuzovaných prostorů – dané geografickou polohou

Název vlivu	Kód	Rozsah	Poznámka
AB – Atmosférické podmínky v okolí	AB5	teplota +5 / +40 °C relativní vlhkost 5-85 % abs. vlhkost 1-25 g/m ³	normální
AC – nadmořská výška	AC1	do 2000 m. n. m.	normální
AM – elektromagnetická, elektro-statická nebo ionizující působení			
Elektromagnetické jevy s nízkým kmitočtem (vedení, vyzařování). Harmonické, meziharmonické.	AM-1-2	normální úroveň	normální
Signální napětí	AM-2	(bez třídění)	neurčuje se
Změny amplitudy napětí	AM-3-2	normální úroveň	normální
Neustálé napětí	AM-4	(bez třídění)	neurčuje se
Změny kmitočtu	AM-5	(bez třídění)	neurčuje se
Indukované napětí nízkého kmitočtu	AM-6	(bez třídění)	neurčuje se
Stejnoseměrný proud v obvodech střídavého proudu	AM-7	(bez třídění)	neurčuje se
Vyzařovaná magnetická pole	AM-8-1	Střední úroveň	normální
Elektrická pole	AM-9-1	Zanedbatelná úroveň	normální
Elektromagnetické jevy s vysokým kmitočtem – šíření vedením, indukci nebo vyzařováním (stálé, přechodné)	AM-21	(bez třídění)	neurčuje se
- šíření vedením, jednosměrně vedené v čase řádu nanosekund	AM-22-3	Vysoká úroveň	normální
- šíření vedením, jednosměrně vedené v čase řádu mili- nebo mikro-sekund	AM-23	(bez výskytu)	neurčuje se
Oscilační přechodové jevy šířené vedením	AM-24	(bez výskytu)	neurčuje se
Jevy vyzařované s vysokým kmitočtem	AM-25-2	Střední úroveň	normální
Elektrostatické výboje	AM-31-1	Nízká úroveň	ostatní prostory
Ionizace	AM-41-1	(bez třídění)	nevyskytuje se
Intenzita slunečního záření	AN	(bez výskytu / irelevantní)	neurčuje se
Seismické účinky	AP1	zanedbatelné – zrychlení <20 Gal (cm/s ²)	normální
Bouřkové dny	AQ2	nepřímé ohrožení – >25 bouřkových dní v roce	normální
Sněhová pokrývka *	AT	(bez výskytu / irelevantní)	neurčuje se
Námraza *	AU	(bez výskytu / irelevantní)	neurčuje se

* uvedené vnější vlivy jsou z připravované normy pro určování vnějších vlivů.

4.2. Laboratoř 047

Název vlivu	Kód	Rozsah nebo výskyt	normální	nebezpečné	zvlášť nebezpečné
Teplota okolí	AA5	+5 / +40 °C	X		
Výskyt vody	AD1	zanedbatelný	X		
		prostory v okolí výlevků a umyvadel (pokud budou v laboratoři umístěny) detailně řeší norma ČSN 33 2130.			X
Výskyt cizích pevných těles	AE1	zanedbatelný	X		
Výskyt korozivních a znečišťujících látek	AF3	občasný či příležitostný – okolí tlakových lahví s korozivními plyny		X	
	AF1	zanedbatelný – ostatní prostor	X		
Mechanické namáhání – ráz	AG1	mírný	X		
Mechanické namáhání – vibrace	AH1	mírné	X		
Výskyt rostlin nebo plísní	AK1	bez nebezpečí	X		
Výskyt živočichů	AL1	bez nebezpečí	X		
Pohyb vzduchu	AR1	pomalý, do 1 m/s	X		
Schopnost osob	BA1	běžná	X		
Kontakt osob s potenciálem země	BC2	výjimečný	X		
Podmínky úniku v případě nebezpečí	BD1	malá hustota osob, snadný únik	X		
Povaha zpracovávaných nebo skladovaných materiálů	BE1	bez významného nebezpečí	X		
Stavební materiál	CA1	nehořlavé konstrukce	X		
Provedení konstrukce budov	CB1	zanedbatelné nebezpečí	X		

Rozhodnutí komise:

Z rozhodnutí komise se prostor zařazuje jako prostor **normální** z hlediska úrazu elektrickým proudem. Prostor těsného okolí připojovacích ventilů tlakových lahví s korozivními plyny (do vzdálenosti 0,5 m všemi směry) se zařazuje jako prostor **nebezpečný** z hlediska nebezpečí úrazu elektrickým proudem.

Zdůvodnění:

V uvedených prostorách se očekává výskyt korozivních a znečišťujících látek.

Lhůty revizí:

V uvedených prostorách je nutné provádět opakované revize elektrických zařízení (dle ČSN 33 1500) v termínu 1x za **5 let**

Příloha: klasifikace prostorů z hlediska nebezpečí výbuchu

Níže uvedená metodika výpočtu platí pro situace, kdy je objem (celkový objem nebo objem uniklý za čas) výbušného plynu dostatečný pro vytvoření výbušné atmosféry v celém objemu místnosti.

V případě, jako ten, který je posuzován v rámci tohoto posouzení vnějších vlivů, je postačující ověření, zda uniklý plyn je schopen vytvořit výbušnou atmosféru v daném prostoru místnosti za situace, kdy dojde k úniku veškerého dostupného výbušného plynu.

Předmětná místnost má celkový objem cca 48 m³. V dané místnosti se mohou vyskytovat dvě tlakové lahve s výbušnými plyny (vodík a oxid uhelnatý), přičemž ve smyslu nebezpečí výbuchu je mnohem nebezpečnější vodík, který má nižší spodní mez výbušnosti. Celkové množství plynu v tlakové lahvi je 1,8 m³ (objem plynu za normálního tlaku a teploty, tedy maximální teoretické množství uniklého plynu). I kdyby tedy unikl veškerý vodík z plné tlakové lahve, nepřesáhne koncentrace plynu v místnosti 3,75 % obj., přičemž spodní mez výbušnosti je 4,7 % obj.

Z uvedeného je zřejmé, že výskyt výbušné atmosféry je v dané místnosti extrémně nepravděpodobný a to i při katastrofické poruše (úniku veškerého plynu), která sama o sobě není příliš pravděpodobná.

Vzhledem k tomu, že vodík je výrazně lehčí plyn než vzduch a drží se tedy v prostorách pod stropem místnosti, není možné pouze spoléhat na dokonalé rozředění plynu ve vzduchu a proto je níže uveden výpočet charakteristiky úniku a také větrání daného prostoru.

Dle ČSN EN 60079-10-1 – Výbušné atmosféry – Část 10-1: Určování nebezpečných prostorů – Výbušné plynné atmosféry je určení zón v případě úniků par hořlavých kapalin a výbušných plynů dáno rychlostí odpařování – parametr definovaný jako charakteristika úniku $W_g/\rho_g + k + LEL$ a stupněm rozředování (větrání) v daném prostoru. Pro zjištění stupně rozředování případně vzniklé výbušné atmosféry slouží výpočet charakteristiky úniku a rychlosti větrání (u_w) a následně odečtení požadované hodnoty větrání z nomogramu 3. Typ zóny (zóna 0, zóna 1, zóna 2, případně prostor bez nebezpečí výbuchu) je následně zjištěn z tabulky a její rozsah odečten z nomogramu pro odhad nebezpečné vzdálenosti.

Charakteristika úniku – vodík

údaj	zkratka	jednotka	
hořlavý plyn	–	vodík (H ₂)	
molární hmotnost	M	2,02	kg/kmol
hustota plynu	ρ_g	0,08369	kg/m ³
spodní mez výbušnosti	LEL	4,7 0,047	%obj. obj./obj.
zdroj úniku	SR	netěsnost připojení tlakové lahve	
stupeň úniku	–	sekundární	
odtokový součinitel otvoru	C _d	0,5	
průřez otvoru	S	0,000001	m ²
tlak uvnitř zařízení (lahve)	p	20.000.000,00	Pa
polytropický index adiabatické expanze	γ	1,1	
koefficient stlačitelnosti	Z	1	
bezpečnostní koefficient	k	1	
univerzální plynová konstanta	R	8314	J/kmolK
absolutní teplota okolí	T _a	21 294,15	°C K

Rovnice: Výpočet rychlosti úniku plynu – netěsnost připojení tlakové lahve vodíku

$$W_g = C_d \times S \times p \times \sqrt{\gamma \times \frac{M}{Z \times R \times T} \times \left(\frac{2}{\gamma + 1}\right)^{\frac{(\gamma+1)}{(\gamma-1)}}} =$$

$$= 0,5 \times 0,000001 \times 20000000 \times \sqrt{1,1 \times \frac{2,02}{1 \times 8314 \times 294,15} \times \left(\frac{2}{1,1 + 1}\right)^{\frac{(1,1+1)}{(1,1-1)}}}$$

$$W_g = 0,00571 \text{ kg/s}$$

Rovnice: Výpočet hustoty plynu – vodík

$$\rho_g = \frac{p_a \times M}{R \times T_a} = \frac{101325 \times 2,02}{8314 \times 294,15} = 0,08369 \text{ kg/m}^3$$

Rovnice: Výpočet objemové rychlosti úniku plynu – netěsnost připojení tlakové lahve vodíku

$$Q_g = \frac{W_g}{\rho_g} = \frac{0,00571}{0,08369} = 0,068 \text{ m}^3/\text{s}$$

Rovnice: Výpočet charakteristiky úniku – netěsnost připojení tlakové lahve vodíku

$$\frac{W_g}{(\rho_g \times k \times LEL)} = \frac{0,00571}{(0,08369 \times 1 \times 0,047)} = 1,452 \text{ m}^3/\text{s}$$

Charakteristika místa a větrání – laboratoř L047

údaj	zkratka	jednotka	
vnitřní prostor	—	nuceně větraná budova	
okolní (atmosférický) tlak	p _a	101325	Pa
okolní teplota	T _a	21	°C
		294,15	K
velikost prostoru (L×B×H)	V ₀	48	m ³
rychlost průtoku vzduchu	Q _a	480	m ³ /h
		0,133	m ³ /s
kritická koncentrace	X _{crit}	0,0047 obj./obj. (10 % hodnoty spodní meze výbušnosti)	
koeficient jakosti větrání ¹⁾	f	5	
POZNÁMKY:			
1) Koeficient jakosti větrání je určen dle následujícího klíče:			
f = 1 – otevřený prostor			
f = 2 – jedna stěna			
f = 3 – dvě stěny			
f = 5 – tři a čtyři stěny			

Rovnice: Výpočet rychlosti větrání

$$u_w = \frac{Q_a}{(L \times H)} = \frac{0,133}{2,74 \times 3,1} = 0,016 \text{ m/s}$$

Rovnice: Výpočet počtu výměn vzduchu za hodinu

$$C = \frac{V_{zl}}{V_0} = \frac{500}{48} = 10,6 \text{ výměn/hod} = 0,003 \text{ výměn/s}$$

Rovnice: Výpočet koncentrace na pozadí

$$X_b = \frac{f \times Q_g}{C \times V_0} = \frac{5 \times 0,068}{0,003 \times 48} = 2,456 \% = 0,00245 \text{ obj./obj.} \approx 5 \% \text{ LEL}$$

Rovnice: Doba přetrvávání výbušné atmosféry

$$t_d = \frac{1}{C} \times \ln\left(\frac{X_b}{X_{crit}}\right) = \frac{1}{0,003} \times \ln\left(\frac{0,00245}{0,0047}\right) = 0,16 \text{ s}$$

V případě větrání daného prostoru desetinásobnou výměnou vzduchu (cca 500 m³/h) nedojde při předpokládané rychlosti úniku plynu k překročení koncentrace plynu (vodíku) nad úroveň 5 % spodní meze výbušnosti, přičemž je uvažováno s desetinásobnou bezpečností (kritická koncentrace je 10× nižší než spodní mez výbušnosti).

Doba teoretického přetrvání výbušné atmosféry je 0,16 s – tedy zanedbatelná.

Na základě výše uvedených výpočtů a na základě možného celkového množství uvolněného výbušného plynu je možné konstatovat, že v daném prostoru a ani ve vzduchotechnických potrubních rozvodech havarijního a provozního větrání není reálné vytvoření výbušné atmosféry při splnění následujících požadavků:

- a) v prostoru bude zajištěna 10násobná výměna vzduchu
- b) větrání bude spouštěno automaticky na základě čidla, nejpozději při dosažení koncentrace 10 % spodní meze výbušnosti v prostoru nad uložením tlakových lahví
- c) větrání bude zahrnovat rovnoměrně všechny prostory laboratoře.

Příloha: určení prostředí v okolí výfuku pojišťovacích ventilů

V případě aktivace pojišťovacího ventilu na rozvodu vodíku je obsah potrubního rozvodu vodíku vypuštěn potrubím do atmosféry nad střechou objektu. Výpočet je proveden pro vodík, který má z pohledu výbuchu nebezpečnější vlastnosti než oxid uhelnatý. Výpočet platí i pro oxid uhelnatý (na straně bezpečnosti).

Vzhledem k tomu, že vodík bude vypouštěn jednorázově bez postupného ředění vzduchem nebo dusíkem pod spodní mez výbušnosti, vytvoří se v okolí výfuku (resp. nad výfukem) oblast s výskytem vodíku nad spodní mezí výbušnosti ve tvaru paprsku o maximální šířce 2 m a výšce dané výpočtem podle ČSN 60 079-10-1. Dle této normy je určení zón v případě úniků par hořlavých kapalin a výbušných plynů dáno parametrem definovaným jako charakteristika úniku $W_g/(\rho_g \times k \times \text{LEL})$ a stupněm rozředování (větrání) v daném prostoru. Pro zjištění stupně rozředování případně vzniklé výbušné atmosféry slouží výpočet charakteristiky úniku a hodnoty rychlosti větrání (u_w), a následně odečtení požadované hodnoty větrání z nomogramu stupně rozředování. Typ zóny (zóna 0, zóna 1, zóna 2, případně prostor bez nebezpečí výbuchu) je následně zjištěn z tabulky určení zóny pro stupně úniku a účinnost větrání a její rozsah odečten z nomogramu pro odhad vzdálenosti nebezpečného prostoru.

Tabulka: Charakteristika úniku

údaj	zkratka	jednotka	
hořlavý plyn	–	vodík	
molární hmotnost	M	1,0	kg/kmol
spodní mez výbušnosti	LEL	4,0 0,04	%obj. obj./obj.
tlak uvnitř zařízení	p	20×10^6	Pa
polytropický index adiabatické expanze	γ	1,1	
koeficient stlačitelnosti	Z	1	
bezpečnostní koeficient	k	1	
univerzální plynová konstanta	R	8314	J/kmolK
venkovní prostor	–	přirozeně větraný	
okolní (atmosférický) tlak	p_s	101325	Pa
okolní teplota	T_a	20 293	°C K
rychlost větrání ¹	u_w	2,0	m/s

¹ Rychlost větrání je určena dle tabulky udávaných rychlostí větrání ve venkovním prostoru.

Tabulka: Udávané rychlosti větrání ve venkovním prostoru (u_w) dle normy

typ venkovního prostoru	prostor bez překážek			prostor s překážkami		
výška od úrovně země	≤ 2 m	> 2 m < 5 m	> 5 m	≤ 2 m	> 2 m < 5 m	> 5 m
udávané rychlosti větrání pro odhad rozředování uniků plynů a par lehčích než vzduch	0,5 m/s	1,0 m/s	2,0 m/s	0,5 m/s	0,5 m/s	1,0 m/s
udávané rychlosti větrání pro odhad rozředování uniků plynů a par těžších než vzduch	0,3 m/s	0,6 m/s	1,0 m/s	0,15 m/s	0,3 m/s	1,0 m/s
udávané rychlosti větrání pro odhad rozředování rychlosti odpařování kapaliny z kaluže v jakékoliv výšce	> 0,25 m/s			> 0,1 m/s		
POZNÁMKY:						
Obecně hodnoty v této tabulce se mohou považovat za větrání s dobrou spolehlivostí.						

Rovnice: Výpočet rychlosti úniku plynu

$$W_g = C_d \times S \times p \times \sqrt{\gamma \times \frac{M}{Z \times R \times T} \times \left(\frac{2}{\gamma + 1} \right)^{\frac{(\gamma+1)}{(\gamma-1)}}}$$

Rovnice: Výpočet objemové rychlosti úniku plynu

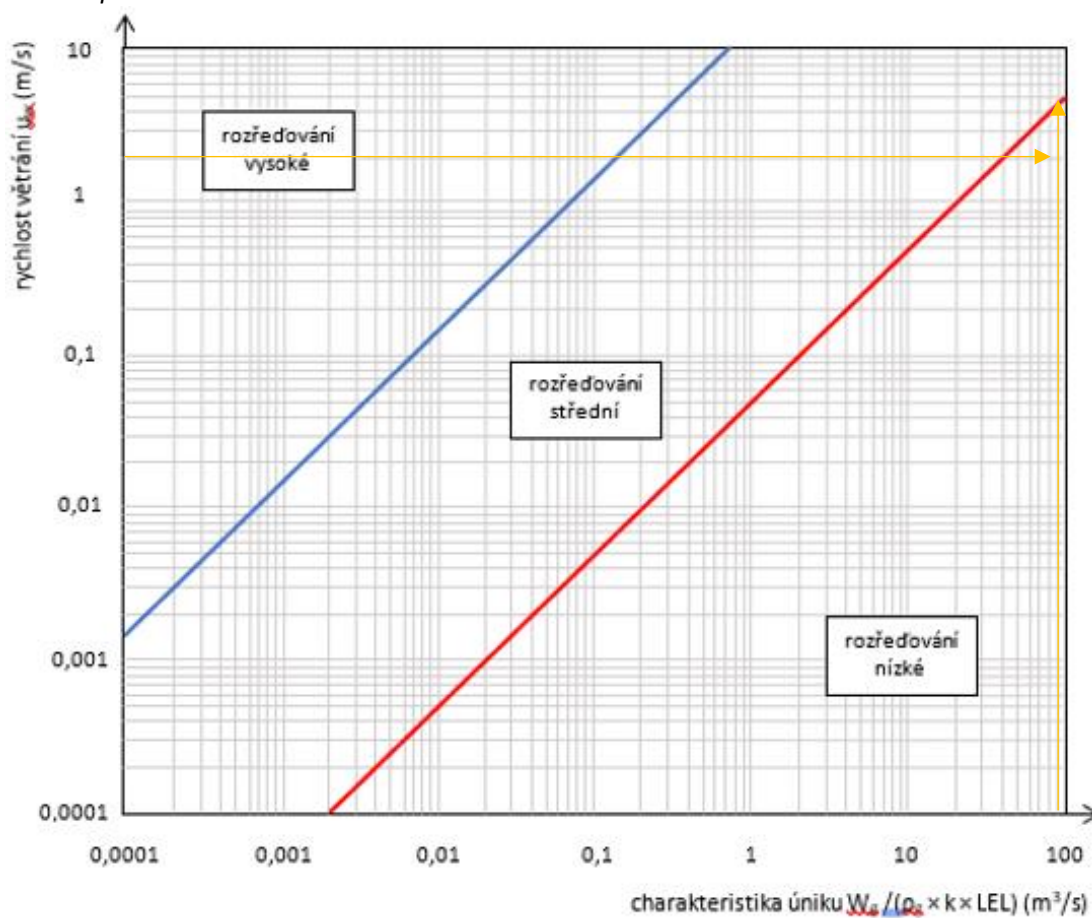
$$Q_g = \frac{W_g}{\rho_g}$$

Rovnice: Výpočet charakteristiky úniku

$$\frac{W_g}{(\rho_g \times k \times LEL)}$$

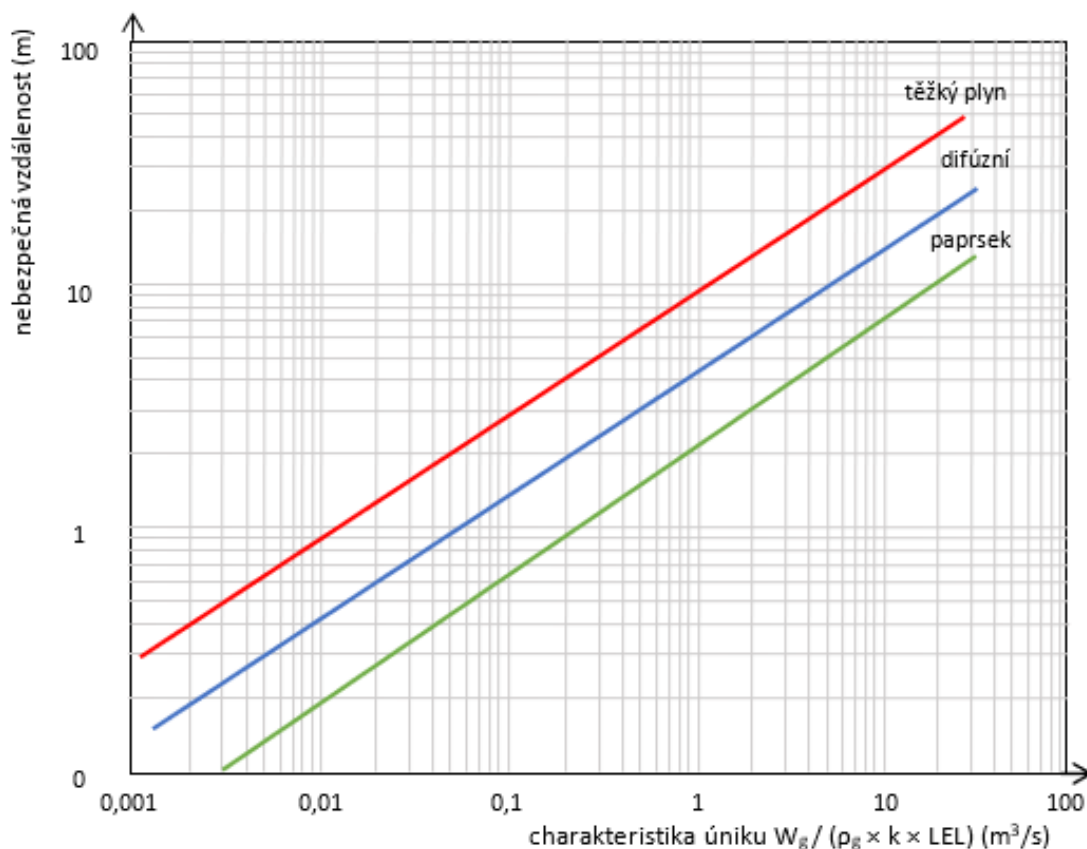
Výpočet charakteristiky úniku není nutné provádět, protože množství plynu, jeho rychlost úniku i objemová rychlost úniku jsou známy. Předpokládá se, že únik trvá 5 s a je při něm vypuštěno více než 100 m³ (reálně cca 1900 m³) vodíku - objem 10 litrů vodíku stlačeného na 200 bar uvolněného do atmosféry. Tato hodnota je proto současně charakteristikou úniku.

Nomogram: Stupeň rozředování

Stupeň rozředování je možní určit jako nízký.

Nomogram: Odhad vzdálenosti nebezpečného prostoru

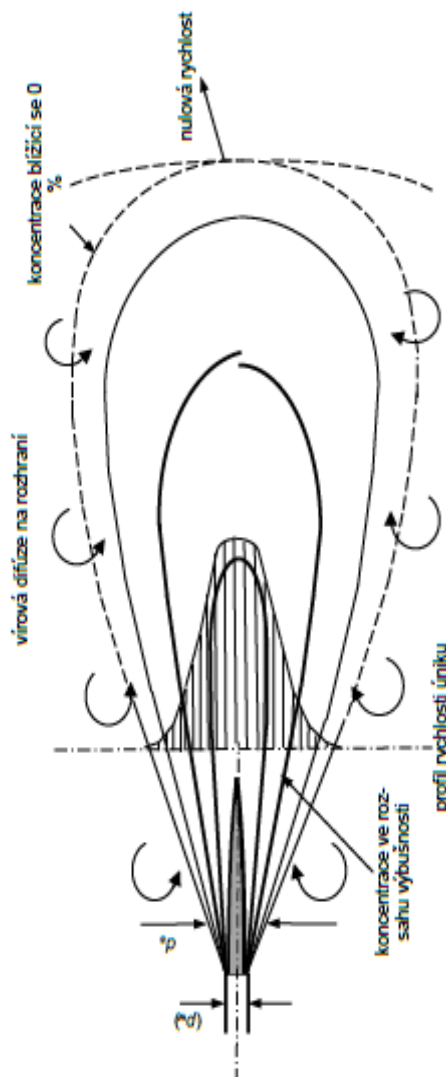

Extrapolací nomografu výše je možné určit dosah nebezpečného prostoru do vzdálenosti 15 m.

Tabulka: určení zóny:

stupeň úniku	stupeň rozředování						
	vysoké rozředování			střední rozředování			nízké rozředování
	spolehlivost rozředování						
	výborná	dobrá	nízká	výborná	dobrá	nízká	jakákoliv
trvalý	bez (0*)	2 (0*)	1 (0*)	0	0 + 2	0 + 1	0
primární	bez (1*)	2 (1*)	2 (1*)	1	1 + 2	1 + 2	1 / 0**
sekundární	bez (2*)	bez (2*)	2	2	2	2	1 / 0**
POZNÁMKY:							
* značí zónu velmi malého (zanedbatelného) rozsahu v těsném okolí úniku, kterou je možné zanedbat (NE) ** značí takový stav, kdy je větrání tak slabé a únik tak rychlý, že dojde k okamžitému vytvoření výbušné atmosféry v celém objemu a větrání ji nedokáže rozředit + značí „kterou obklopuje“ Spolehlivost větrání v přirozeně větraných uzavřených prostorech nikdy nesmí být hodnocena jako výborná.							

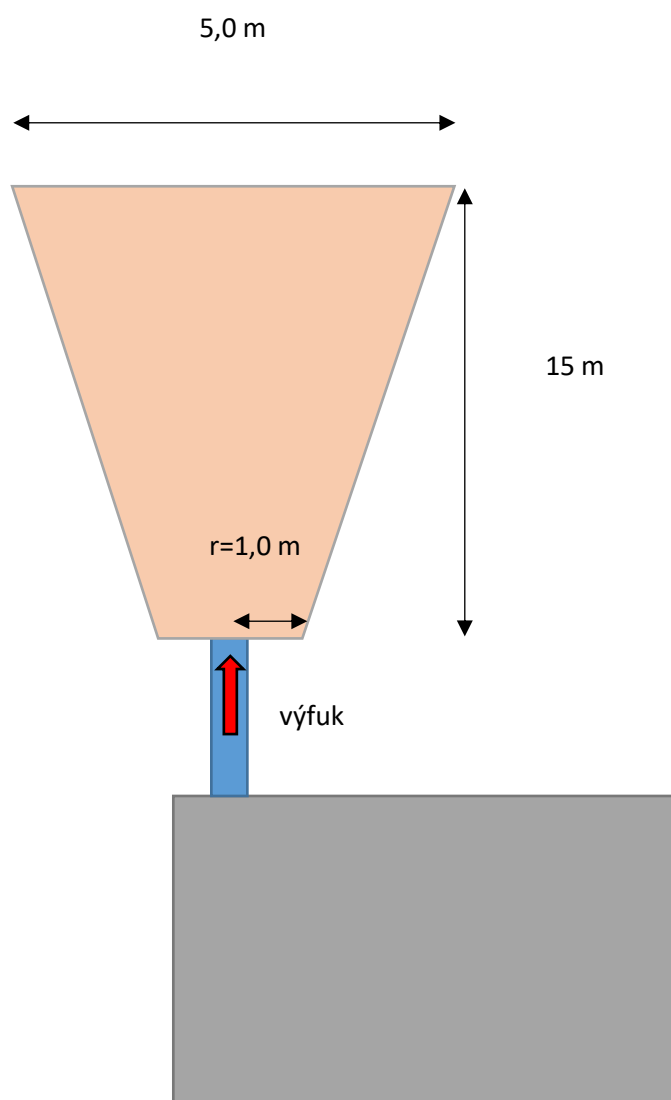
Znázornění nebezpečného prostoru:

V případě úniku vodíku pojišťovacím ventilem do atmosféry, bude v prostoru nad zakončením výfuku stanoveno prostředí s nebezpečím výbuchu – zóna 1 do vzdálenosti 15 m nad ventil. Vzhledem k tomu, že vodík je výrazně lehčí než vzduch, bude mít zóna tvar kužele s vrcholem v místě výfuku, osou shodnou s vertikálou, výškou 15 m a o poloměru 1,0 m nad zakončením výfuku.

Zóna 1 je rovněž stanovena uvnitř potrubí pro odfuk do atmosféry.

Obr.: Schema prostoru s nebezpečím výbuchu:

Opatření na ochranu před výbuchem

Pro posuzovaný prostor laboratoře je nutné přijmout následující opatření proti vzniku, popř. iniciaci výbušné atmosféry:

- a) v místnosti budou instalovány detektory pro detekci koncentrace výbušných plynů (vodík, oxid uhelnatý) a toxických, resp. nedýchatelných plynů (oxid uhličitý a oxid siřičitý)
- b) lahve s výbušnými a toxickými plyny (vodík a oxid uhelnatý, oxid uhličitý a oxid siřičitý) budou připojeny přes automatické uzavírací ventily, které zajistí uzavření přívodu plynu z lahve nejpozději při dosažení 10 % spodní meze výbušnosti.
- c) v prostoru laboratoře bude havarijní větrání, která zajistí min. 10násobnou výměnu vzduchu při detekci 10 % spodní meze výbušnosti jakéhokoli výbušného plynu (systém havarijního větrání může být využit též pro ochranu pracovníků při úniku nevýbušných, ale toxických plynů, popř. jakýchkoli plynů).
- d) pro spojení lahví s analytickými přístroji budou využity přednostně trvale technicky těsné spoje podle ČSN 1127-1, ed. 2.
- e) všechny nepřipojené vývody hořlavých plynů musí být opatřeny plynotěsnou zápletkou

5. Závěr

Pro prostory společnosti Česká zemědělská univerzita v Praze – laboratoř č. L047 byla provedena analýza vnějších vlivů a tyto vnější vlivy byly stanoveny dle normy ČSN 33 2000-5-51, ed. 3.

V posuzovaných prostorech se nacházejí prostory **nebezpečné**. Tyto prostory a vnější vlivy, které toto začlenění generují, jsou v odpovídajícím způsobem vyznačeny v protokolech uvedených výše.

Pro návrh, instalaci, provoz a revize elektrických zařízení v těchto prostorách platí požadavky příslušných technických norem. Při jejich dodržování budou elektrická zařízení a instalace v těchto prostorách bezpečné pro provoz.

Pro případ některého z výše uvedených mimořádných stavů (poruch) je elektrický rozváděč RL047 odpojován od elektrického napětí (před vstupem do místnosti bude havarijní STOP tlačítko - CENTRAL STOP) přičemž vybraná zařízení, která souvisí s odstraňováním škodlivých látek - plynů budou stále funkční přes záložní zdroj (UPS mimo místnost 047). Pro případ požárního zásahu bude tlačítkem TOTAL STOP (před vstupem) odpojena i tato zbývající část a místnost bude bez napětí přičemž vnitřní technologická UPS napájená z rozváděče RL047 bude mít odpojen i vnitřní bateriový blok.

Princip funkce havarijního větrání při mimořádné události:

- * při detekci zvýšené koncentrace nebezpečných plynů - havarijní větrání spuštěno
- * při detekci požáru (EPS) - havarijní větrání vypnuto

Vypnutí havarijního větrání je dále možné velitelem zásahu pomocí samostatného STOP tlačítka, umístěného vně u vstupu do místnosti, nebo tlačítka TOTAL STOP pro celou budovu.